slutil, da se vse izteka, je izrazil željo, da bi njegov pepel stresli v pohorski gozd, ki ga je ljubil in spoznaval celih sedemdeset let.

Planinci, v imenu katerih sta se od njega poslovila predsednik PD Maribor-Matica Srečko Pungartnik in predsednik PZS Tomaž Banovec, mu še niso mogli izpolniti te želje; radi bi ga še imeli med seboj. A vendar je njegov zadnji tesni dom nedaleč od spokojnega Pohorja, ki zre k njemu; nedaleč od začetka njegove transverzale, ki nam jo je podaril.

F. V.

FRANČEK KNEZ

(Intervju, v katerem nastopajo pojmi kot so alpinizem, plezanje, extremizem in vse tisto, kar je za pogovor o plezalcu — nujno potrebno.)

MARIJAN KRIŠELJ

»Zanima me samo plezanje in stena, ta neodpustljiva neznanka, enako hladna in enako lepa, dokler ni premagana.«

Foto Dokument. PV

Franček Knez (rojen 1955. leta) je osebnost v slovenskem plezalskem svetu, ki prinaša v dosedanje veljavne resnice, dejstva in definicije o planinstvu ožiroma alpinizmu, največ neznank pa tudi vznemirjenosti. Začel je tako kot začne vsak — v domačem kraju, v skalah, ki so bile najbolj pri roki, torej v pečeh pri Rimskih Toplicah. Potem pa je šel naprej. Najprej v Savinjske Alpe, Kamniške, Julijce, Dolomite, Yosemite, v steno Eigerja, v Himalajo, v Patagonijo, ko je s Slovensko smerjo v Fitz Royu ustvaril s tovariši uspeh, ki je »za nas toliko pomembnejši, ker smo se uveljavili več ali manj v novem področju, ki je vrh vsega tudi na vrhu svetovne odmevnosti« (Tone Škarja, Delo 19. 12. 1983). Nekateri sodijo, da Franček Knez spada med največja imena sodobnega alpinizma in je osebno pripravljen na razčiščevanje zadnjih preostalih največjih problemov svetovnega plezalskega športa, kot lahko preberemo v Večeru, v sestavku Od stolpnic do Andov (10. 1. 1983, Marien Premšak).

Franček Knez, avtoelektrikar v celjskem EMO, je plezalec s slehernim vlaknom svojega telesa. Trenira vsak dan tudi po šest ur, se v tem nehote zgleduje po drugih vzorih, morda po Patricku Edlingerju. Še najbolj res pa bi bilo, če bi rekli, da svojo osebnost oblikuje povsem sam, samoniklo, tako kot je šel njegov desetletni plezalski razvoj.

Tako si je ustvaril tudi svoj način točkovanja težavnostnih stopenj. »Zanj štejejo za težje vse tiste, ki so za nekatere naveze komaj premagljive!« (Večer 10. 1. 1983.) Za svoje razčiščevanje problemov, neznank v Alpah, Dolomitih, Mount Capitalnu, v Andih, je služil denar na svoj način — z delom na fasadah. Tako si je sem in tja prislužil celo kakšno pikro. Mnogi mu namreč to zamerijo, predvsem pa zamerijo njegovemu svojstvenemu pogledu na težavnost in na plezalske zmogljivosti, ko je na primer preplezal severno steno Eigerja v pičlih šestih urah, kar je štelo nekaj časa celo za rekord. Knez je plezalec take vrste, ki v steni, v smeri, ne potrebuje »provianta«, razen v izjemnih primerih, ko računa na bivak. V steno jemlje le najnujnejše, sploh pa odklanja najsodobnejšo tehnično opremo in vztraja pri prostem plezanju. Sam je takorekoč v nekakšni »solo« odpravi, ko opravi vse sam. Je sam zase propaganist, ekonom, snemalec, organizator, zbiralec podatkov o vremenu, stenah, možnostih bivanja... Sam je tudi v »pojavnosti tega športa«, ki pa dobiva vse večji obseg in pa naklonjenost zlasti pri mladih alpinistih, plezalcih. Sicer pa v pogovoru z njim pojem »alpinizem« in pojem »plezalstvo«, »plezanje«, nastopata pomensko povsem ločeno. Za plezalstvo je prepričan, da je eno najzahtevnejših športnih veščin pa tudi — ena najdražjih. Boli ga, da plezanje pri nas nima enake veljave kot drugi športi.

— — —

Takale priložnost, ko se lahko pogovarjava o alpinističnih rečeh, o ekstremizmu, plezanju, je zate redka priložnost?

Mislim, da ne. Vedno sem pripravljen, da se o tem pogovarjam.

Pa si se že kdaj pogovarjal o tem zato, da bi potem tak pogovor rabil morda za radijsko oddajo, za Planinski vestnik ali pa za kakšno drugo javno občilo.

Pravzaprav ne velikokrat.

Pa se ti zdi, da je popularizacija potrebna za človeka, ki pleza?

Za človeka samega ni potrebna, potrebna pa je za dejanje, ki ga opravlja oziroma za šport, ki ga goji.

Alpinizem in šport — to je vprašanje, o katerem se bova podrobneje pogovorila pozneje, za začetek pa najprej tole: Ti plezaš, po podatkih, kar sem jih dobil, enajsto leto. To je za alpinista kar precej?

Prav gotovo, da je. V življenju deset, enajst let ne pomeni prav veliko, v športu pa je to zavidljivo obdobje, sploh pa, če ga posvetiš ekstremizmu.

Praviš ekstremizmu. Meniš, da je alpinizem ekstremističen šport, mislim alpinizem na splošno.

Mislim, da je plezalstvo ekstremističen šport, kar brez dvoma tudi je, seveda pa ne bi mogel reči, da to isto velja tudi za alpinizem.

Rekla sva, da bova o športu, torej o plezalstvu kot športu, o ekstremnem alpinizmu kot športu, govorila podrobneje pozneje, ker je najbrž potrebno poznati tudi nekaj tvojih alpinističnih (plezalskih) načel nasploh, da bi te tako mogla postaviti v prostor, kamor spadaš. Izpisal sem si tole: Za seboj imaš kar precej plezalnih smeri in če bi jih vse seštel, jih pride, glede na obdobje, ki je za teboj, nekaj čez sto na leto.

To povsem drži.

To pa je velika angažiranost?

To je velika angažiranost, če pomislimo, da si najprej začetnik, potem pripravnik — in šele nato — alpinist, plezalec. Dotlej opraviš prav malo vzponov in moraš to potem nadoknaditi, če želiš, da pride povprečje na sto.

Se pravi, da ta številka ni naključna.

Ni in v današnjih razmerah tudi ni nemogoča. Je to povsem realna številka.

Kako povsem realna. Pomeni to, da jo je lahko doseči?

Da, lahko jo je doseči, če se posvetiš temu športu z vsem srcem in mu žrtvuješ ves prosti čas.

Ti si zdaj že tik pred tridesetim letom, za seboj imaš enajst let plezarije ... Kako gledaš recimo na to, da tudi tebi življenjski mejniki ne bodo prihranjeni. Ko se boš na primer znašel pred prvim takim mejnikom in ti bo povedal, da se bo treba z alpinizmom (plezalstvom) nekako drugače ukvarjati ... Kako boš to sprejel?

Težko je govoriti o tem, če se vsemu temu z vsem srcem posvečaš. Normalno in razumno je, da v tem športu ne moreš dolgo uspevati, ga gojiti dolgo, ker se spremenijo osebne sposobnosti in potem ne dosegaš več ekstremnih ciljev, kot bi jih lahko in kot si jih dosegal poprej. Zaradi tega je pomembno, da misliš tudi na te reči in spremeniš oziroma prilagodiš življenje staranju, bi dejal, torej spremenjenemu življenju.

Seveda še ne vlečeva črte pod tvojim plezalstvom pa vendarle v zvezi s tem še tole vprašanje: Kaj misliš, kam sodiš glede na to, kar si na tem področju doslej dosegel?

O tem zelo težko govorim, ker se mi zdi, da mora o tem govoriti delo, ne besede.

No, morda bi mogla na to vprašanje najti tudi drugačen odgovor, pa reciva, da sva zadovoljna že s tem. To vprašanje sem želel zastaviti tako, da bi ugotovila razmerje med alpinističnimi dejanji, ki jih je opravila »plejada« tvojih vrstnikov in bi jih primerjala z razmerjem alpinističnih — plezalskih — dejanj, ki si jih bil opravil ti sam. Ta razmerja namreč šele dajejo možnost, da bi našla prostor zate v vrsti alpinistov, ki so zdajle tu in ki delajo s teboj in ti z njimi.

To je povsem razumljivo, da hočem vedno potrditev za svoja dejanja oziroma dokaz neke kakovosti. O tem bi sicer lahko tudi sam govoril, mislim pa, da je vseeno bolje, če o tem govore tisti, ki se na to spoznajo.

No, vsekakor se zdajle pogovarjava o Frančku Knezu — kot plezalcu, ali ne? Morda bi bilo zanimivo slišati, kako si zadovoljen z mnenjem javnosti o tvojih dejanjih na alpinističnem (plezalskem) področju.

Mislim, da moja dejanja javnost slabo pozna. Poznajo jih le tisti, ki plezajo in se s tem posebej ukvarjajo. Zato lahko rečem, da je ta informacija znana preozkemu krogu pa tudi prepovršna je, saj dosežki v plezarijі niso še prešli v širšo javnost. To je navsezadnje povsem razumljivo. Mnogo reči je namreč težko opraviti hkrati. Prvič, veliko časa posvetiš delu; drugič, denar, ki ga dobiš, namenjaš športu, za kaj drugega ti potem ne ostane ne denarja ne časa. Če pa čas že imam, ga raje posvetim goram in ga tako bolj koristno uporabim, kot pa da bi ga izkoriščal za to, da bi se predstavljal javnosti z namenom, da bi bil popularen. Tudi če veliko govore o tebi, še ni rečeno, da to počno zato, ker te dobro poznajo ... Zdi se mi celo, da prav taka poznanstva navsezadnje niti niso koristna, čas pa kljub temu izgubiš. Ker smo socialistična družba in se nam pri nas ta poznanstva (tu mislim na reklamo) finančno ne obrestujejo, je bolje, da prosti čas namenjaš svojemu športu, delu, ciljem, ki so še pred teboj.

Načel si zanimivo vprašanje: Nekje sem prebral, morebiti v tvojem sestavku »Zakaj plezam«, kjer praviš, da alpinizem in čas nista med seboj sprta, da je alpinizem dejanje, ki časovno ni utesnjeno. Stisko s časom pa občutiš tedaj, ko govorimo o tebi in o okolici, v kateri živiš, oziroma o tvojih dejanjih in javnosti.

Kadar ne plezam, čas posvečam za priprave, za trening, delam pa zato, da si zaslužim denar, s katerim uresničujem zastavljene cilje. Tako mi ostane sila malo časa, ki bi ga lahko preživel v drugačnem okolju. Moji športni cilji so povezani z velikim trudom in z resno poprejšnjo pripravo. Zaradi tega pač prihaja do časovnih stisk, ko se je dostikrat bolje odpovedati popularizaciji oziroma stvarem, ki so manj pomembne. Vsega pa praktično ni mogoče postoriti, če si za vse sam.

Ugotovila sva že, da si alpinistično zelo dejaven, da treniraš vsak dan, točneje — šestkrat na teden od tri do štiri ure in da imaš za sabo že na stotine smeri, med njimi je tudi veliko prvenstvenih in še neponovljenih. Vse to stane veliko denarja. Kako pa rešuješ ta problem?

Finančni problem, mimogrede rečeno, to je najhujši problem, poleg samega časa, sem reševal na povsem preprost način. Denar, ki sem ga zaslužil, sem namenil temu športu, da bi nekatere cilje, ki sem jih bil zastavil, tudi uresničil. To mi je doslej tudi uspevalo, s to razliko, da zaradi tega trpi osebno življenje.

Se pravi, da se ti športno-alpinistično udejstvuješ zavoljo tega, da bi pomen plezalstva skušal osebno dokazati z opravljenim dejanjem, z novo smerjo na primer.

V plezalstvu zahteva razvoj vedno več in vedno težje, kar je pravzaprav pogojeno z razvojem samim. To se dogaja na različne načine, odvisno pač od pravil igre, po katerih se ti cilji uresničujejo.

Ko sva že pri tem, načela pa sva tole vprašanje že na začetku, nadaljujva. Govorila sva o ekstremizmu, alpinizmu, velikokrat sva omenila besedo šport in plezanje. Tu gre za štiri pojme, ki se med seboj lahko povezujejo, lahko pa se izključujejo ali pa predstavljajo še nekaj novega. V zraku lebdi nekakšen vtis, da so ti pojmi še nerazčiščeni. Zanimivo bi bilo slišati tvojo razlago, saj se pravzaprav tudi midva neprestano gibljeva v nerazčiščenem pojmovnem ozračju.

O vsem tem imam svoje mišljenje in moram reči, da na vse to gledam precej drugače, kot pa so to razlagali moji predhodniki. Seveda svojega mišljenja ne nameravam vsiljevati nikomur.
Alpinizem — to je pojem, ki obsega široko in razvejano področje. Sam pod ta pojem nikakor ne spadam; za svoja dejanja si torej zaslužim drugačno opredelitev. Sem samo *plezalec,* kajti motiv, s katerim obiskujem gore, je navadno le — obiskati stene, v njih plezati smeri, po možnosti nove. Zaradi tega je moj motiv *plezanje* in ker je moj motiv tak, sem torej zgolj — *plezalec.* Plezanje kot tako pa je premagovanje različnih težav v steni. Seveda pa ni pomembno, ali je ta stena ledna ali je kopna ali je kombinirana, plezanje je plezanje, táko je, kakršno je. Ekstremno plezanje pa je plezanje, kjer pri plezanju navadno nastajajo ekstremne težave. To pomeni, da se tu pojavljajo težave nad šesto težavnostno stopnjo in od tu naprej je ekstremizem. To pomeni, da mora tisti, ki pleza nad to mejo, izredno veliko trenirati, se za smeri pripravljati, tako telesno kot duševno, predvsem pa je priprava za plezanje takih smeri — plezanje samo. In tako je plezanje zame šport predvsem zato, ker je za to, da dosežeš take kvalitetne cilje, če so ekstremni ali ne, potrebno predvsem zavestno trenirati, psihično in fizično, tako kot v vseh drugih športih. V tem ima plezanje povsem športen motiv in enak predznak kot vsi drugi športi, le da se ta panoga razlikuje od mnogih drugih športov, da ne moreš preprosto — odstopiti. V nekaterih smereh ni vrnitve in je torej treba delo opraviti do kraja; vztrajati je treba, ko lahko pomeni odstop — samo pot v smrt.

O plezanju si sam napisal tole: Kadar ne dosežeš cilja, si žalosten, potrt.

Mislim, da je to bolj čustvena plat plezalstva. Tako kot je življenje v dolini, doma, v službi, dostikrat lepo, je tudi slabo. Če ni slabih plati življenja, tudi lepih ne more biti in narobe. Življenje sámo, táko kot je, je pač z vsem tem povezano. Če pa to povezujemo s plezanjem, so čustva dosti bolj prefinjena kot pa tista, ki jih poznamo iz naše vsakdanjosti.

Ostaniva še v steni. Kaj pomeni zate — stena.

Stena je zame predmet, je stvar, ki ti lahko v različnih razmerah različno pomeni; ti je lahko v užitek, je lepa, vzbuja ljubezen, pripadnost, lahko pa pomeni tudi sovraštvo, zadevo, ki si je ne želiš več, ki te odbija, daje občutek hladnosti, neprijaznosti, in si je zavoljo tega ne želiš v svoji bližini. To so različni občutki in jih je zelo veliko in se med seboj prepletajo, zato je tako življenje bolj polno.

Doživljaš torej steno čustveno, v vznesenem razpoloženju ali pa jo doživljaš kot dejstvo, kot neko navpičnost, kot oviro, ki še ni znana, njena težavnost mislim, in jo je treba spoznati, preseči.

To je različno. Pomembno je, kako se plezarije lotiš oziroma, kakšen je tvoj namen, če plezaš novo smer. Pri tem prav gotovo pride do problemov oziroma do občutka, da si naletel na še nerazjasnjene probleme; celo do tega, da si se dotaknil skrivnostnih spoznanj, ki napovedujejo nove življenjske razsežnosti ... Če pa plezaš v znani smeri, ki si jo pač preplezal že večkrat, v takih primerih pa so doživljanja taka, kot jih poznaš, vendar pa v vseh primerih drugačna, ker so pogoji vedno drugačni.

Žal mi je, nisem uspel prešteti vseh tvojih prvenstvenih smeri in si tudi nisem zapomnil vseh imen smeri, ki si jih bil preplezal, ker jih je preprosto — preveč. Na nekaj sem bil pa pozoren. Veliko prvenstvenih smeri ima nenavadno, moderno ime, da tako rečem. Kako pa ti gledaš na to, da današnji alpinisti, naš alpinistični mladi rod, daje novim smerem tako drzna, nenavadna imena.

Ime smeri dajo navadno pri nas tisti, ki smer preplezajo. Dostikrat dajejo imena, snov za ta imena, pogoji, v katerih plezajo, dan, dogodivščine, spomin in tako naprej, odvisno pač od posamenzikov, od njihovega čutenja do tiste smeri in do tistega imena, ki ga puste novi smeri. Mislim, da je dobro, če gre za drznost. Če je pri plezanju prisotna drznost, naj dajejo tudi drzna imena.

To pomeni, da vse to upoštevaš tudi ti, ko »krstiš« svojo, na novo preplezano smer.

Lahko trdim, da sem pri tem upošteval tudi ta element, čeprav dostikrat ta imena sploh nimajo opraviti z mojo drznostjo.

Kaj meniš o tako imenovanem ponavljanju smeri. Sem in tja je čutiti bojazen, da kmalu ne bo več možnosti za iskanje novih, prvenstvenih smeri in bodo morala pač ponavljanja biti tista, ki naj bi ohranjala oziroma na novo oživljala draž plezanja, ki pa naj v čustveni kakovosti ne bi bila nikoli več taka, kot je bilo tedaj, ko smo smer začrtali. Torej — bodoči alpinisti, plezalci, bodo oropani tega užitka?

Mislim, da ta bojazen obstaja in je upravičena, čeprav se poznejši rodovi tega niti ne bodo zavedali. Obstaja velika razlika med plezanjem znanih in novih smeri. Mislim pa, da bodo zaradi tega tudi pri nekaterih starih smereh spremenili pravila igre. Plezali bodo pač smeri, ki so včasih veljale za tehnično zahtevne, prosto in pa da bo plezanje še bolj razvito in bo vsebovalo tekmovalen element. V prihodnosti, ko ne bo več možnosti za plezanje novih smeri, bodo plezali le prosto in bodo plezalci želeli preplezati še tiste probleme, ki dotlej še niso bili rešeni in bo zaradi tega ta motiv še bolj športen in bo poudarek na še večji kakovosti, na dobrem treningu, na večjih sposobnostih in tako naprej.*

S tehniko je povezano tudi prosto plezanje.

Zelo malo je ljudi, sam skoraj sodim, da jih ni, ki pri prostem plezanju ne bi uporabljali tehnike. Že samo dejstvo, da uporabljaš vrv, varovanje, plezalnike, magnezijev prah, že to je tehnika. Vendar pa je ta tehnika v pravilih takega plezanja dovoljena in je povsem normalna. Lahko pa, da se bodo kdaj ta pravila spremenila.

Prej sva spoznala stopnjo, pri kateri se začne ekstremno plezanje. Rekla sva, da je to šesta stopnja.

Ta meja je relativna. To morava ugotoviti. Naj bi se začela reciva nekje pri šesti stopnji, ker je mnogo različnih plezalcev, z različnimi možnostmi. Človekove meje pač niso enake. Seveda pa veljajo meje za vse. Če pa govoriva o tehniki, je pa zadeva nekoliko drugačna. Tudi tu obstajajo ocene, ki se med seboj razlikujejo — A_1, A_2, A_3, A_4, A_5... To se še vedno uporablja, čeprav se tehnika vedno bolj razvija. Uvajajo nove materiale, nove snovi, nove oblike, tehnika pač tudi ne pozna meja in razvoj tudi v tem pogledu napreduje. Zato se bodo tudi rezultati, ocene rezultatov, vedno znova spreminjali, postajali bodo bolj kvalitetni, dejanja bodo zavoljo tega drugačna, zanimivejša. Tudi tu gre pač vse s časom naprej.

Ugotovila sva že, da ti razlagaš ta dejanja, ki jih nekateri imenujejo alpinistična, zgolj za plezalna dejanja in vztrajaš na pojmu čistega plezanja, torej čistega dejanja, kot ga prikazuje plezanje v steni. Kako pa bi ti s tem stališčem sprejel možnost, da bi v Jugoslaviji, tako kot to že poznamo, recimo v Švici, predvsem pa v Sovjetski zvezi, organizirali tako imenovano tekmovalno plezanje, kot disciplino, kot obliko športa.

Ta oblika športa je zelo zanimiva in je izredno težka, kajti tudi sam sem imel priložnost, da sem to že spoznal. To je posebna zvrst športa, namenjena za publiko, za navijače, za televizijo na primer, za popularizacijo tega športa, predvsem pa je to izredno kvaliteten in dober trening za plezanje samo. Tekmovalno plezanje se odvija v naravi. Zlasti v bogatejših državah se je ta šport prenesel tudi že v dvorane, ko grade tako imenovane umetne plezalne stene. To samo na sebi ne bi bilo nič posebnega,

* Doma nam je prvenstvenih nalog takorekoč že zmanjkalo. Možne so le ponovitve, variante ali pa morda še kakšne plezarije v sili. Vse drugo je obdelano. Tudi Himalaja, vsaj najširša, je več ali manj obdelana. Nimamo več možnosti imenitnih prvenstvenih vzponov na najvišje vrhove sveta. Eno izmed zadnjih možnosti so črtali iz seznama prav Jugoslovani s svojim Zahodnim grebenom na Mount Everestu, na Lotseju in na Daulagiriju. Sicer so še šestdesetaki, vendar to ni več tisto. Vrhovi so doseženi in spet ostanemo tam, kot smo bili na začetku. Kaj zdaj? Vsega tega, klasičnega, bi dejal, je naenkrat manj, skoraj nič in treba se bo znajti znova. Plezali bodo tudi v prihodnje, iskali bodo nove naloge tudi v prihodnje. Če jih ne bodo našli s pomočjo našega, torej klasičnega razumevanja alpinizma, jih bodo pa iskali s pomočjo novih, sodobnih sredstev, ki so ne samo v materialu, v tehničnem napredku, ampak — po mojem mišljenju — v miselnosti in v modernem razumevanju tega pojava. Kakšno pa je to razumevanje? Podobo tega bo izčistil šele čas, ne pa morda trenutne sodbe kogarkoli. Vsemu navkljub pa lahko rečem: Mnogo je vredno tudi ponavljanje, ne v tistem pomenu besede, ko bi pritikali temu prizvok manjše vrednosti dejanja. V besedi »ponovitev« ta prizvok utegne biti prisoten. Ne, ne gre za to, čeprav v vsem tem manjka neznani občutek, ki je v vsaki prvenstveni prisoten — tu ga pa odkriva opis smeri. Je pa vendarle res, da gre za situacijo, za razmere, ki so lahko povsem različne od tistih prej. Gora živi, postavlja pred človeka ob vsakem času nove uganke, neznane, morda celo celo nepremagljive. Tega v nobenem opisu ni mogoče vnaprej predvideti. In to bo ostalo večno. To večno obnavljanje pa vsebuje tudi prizadevnost, da smisel razvoja postaja tvoren. V tem mu bodo vendarle pomagale podrobnosti, ki jih pred človeka postavlja gora danes, jih je včeraj in jih bo jutri in zmeraj. Vse dokler bo.

tudi ne nič nenavadnega; v bistvu pa se razhaja od pojma *plezanje*, kot ga razume klasičen plezalec, alpinist, od *plezanja*, kot ga označuje sodobno gledanje na to dejavnost. Seveda ne gre razumeti, da je ono prvo, klasično gledanje, zastarelo, nesodobno. To se z generacijami spreminja, kot se spreminja vse drugo. Sam razumem to nekako drugače. Tudi ostali športi včasih niso bili tako razviti, saj niso poznali sprva niti telovadnic. To pa se seveda dogaja zdaj tudi v alpinizmu. Ljudje, ki žive v velikih mestih in so jim gore daleč, imajo zato umetne, betonske, ki ponazarjajo težave oziroma razmere, kakršne so v resnični naravni steni. Seveda so te razmere idealizirane. To je pač objekt, ki naj bi bil podoben (po namembnosti kot jo terja šport) drugim pomagalom, da se šport lahko sploh izvaja. Tu se lahko učiš, dobiš nekaj izkušenj, je pa odlično sredstvo za treniranje. Seveda pa je tak trening precej drugačen, kot pa ga omogočajo gore same. V gorah so problemi različni. Vedno so različni. Je pa ta objekt tudi koristen za popularizacijo tega športa, ker ljudje lahko plezanje opazujejo, ga ocenjujejo in ga do potankosti tudi spoznajo.

Tvoja dejanja v skali so razmeroma originalna, samonikla in naj torej ne bi bila povezana s slovensko, torej domačo alpinistično tradicijo, saj si kot pojav, kot plezalec samonikel, kot prvi s takim stilom pri nas. In tako, pravijo, se je tako plezanje začelo pri nas s teboj.

Plezanje kot tako je že obstajalo prej, se je pa z mojim obdobjem precej spremenilo. Smeri so ponavljali v razmeroma kratkem času in tako so se zadeve hitro spreminjale, spremenila se je tudi sama tehnika plezanja. Sam sem bil v tem predvsem pozoren do plezalk, plezalne obleke, predvsem pa na dejstvo, da smo pri nas zelo malo smeri preplezali brez bivak opreme. Gledanja na tako plezanje so se že precej spremenila, hkrati s tem pa se je spreminjala tudi psiha, po drugi strani pa smo napredovali tudi fizično. Danes — recimo — že mnogo trenirajo. Danes si brez treninga ne moremo zamisliti vrhunskega kvalitetnega alpinista, kajti za kakovostno delo je potrebno veliko vaje in se je na tako dejanje treba veliko in resno pripravljati. Vsi ti pogoji in motivi so tako plezanje pripeljali na precej višjo raven kot pa jo poznamo iz prejšnjih let.

Tako sva nehote prišla kar do tako imenovane kategorizacije. Ti si uvrščen v mednarodni razred. Omenil si treniranje in v zvezi s tem je povezana seveda tudi obveznost, da se uvrstiš v tako konkurenco, ki dopušča uvrstitev v kategorizacijo, da tako rečem. Kako pa bi ocenili ti ta proces?

Ta proces je nov. Kategorizacijo poznamo šele nekaj let in tako kot vsaka druga noviteta, tudi ta vsebuje dosti nepraktičnih in nefunkcionalnih rešitev. Kategorizacija je izredno zaželena in je potrebna, to brez dvoma, vendar pa se vsebina sama šele razvija, ker še ni dograjena. Današnja kategorizacija namreč pomeni mešanico med kategoriziranimi plezalci, ki so si nabrali točke v vseh mogočih smereh in višinah, kar pa ni v redu. Sploh ni potrebno, na primer, da si vrhunski alpinist. Lahko si samo povprečen in že si lahko nabereš dovolj točk in imaš možnost priti v vrhunski razred. Dogaja se, da vrhunski plezalci, tisti iz ekstremnih smeri, vseeno ali so te smeri v ledu ali skali, ostajajo znatno nižje na lestvici, kot bi si to zaslužili. Zbrati je treba le število točk, kvalitetni rezultati pa so stranskega pomena.

In kaj bi za kategorizacijo bilo potrebno, da bi bila boljša?

Znani so predlogi, ki bi kategorizacijo »oplemenitili«, vendar pa pri nas traja leta in leta, da se kaj premakne, uresniči. Za zdaj je tako morebitno izboljšanje šele na papirju.

Dejstvo je, da si se udeležil nekaterih odprav v tuja gorstva.

Udeležil sem se več odprav v tuja gorstva. Odprave predstavljajo zelo zanimivo udejstvovanje in omogočajo povsem druga doživetja, kot pa si jih deležen v domačih gorah. To so nova spoznanja, nova odkritja in nova doživetja v povsem neznanem svetu.

Pa vzemiva troje odprav, da bova bolj konkretna. Na prvo mesto postavljam, ne da bi hotel vsiljevati, Everest, na drugo mesto Lotse, na tretje pa Fitz Roy. To so po terminih nekako po vrstnem redu, po »teži« pa jih razvrsti ti sam.

Če govorim o teh odpravah, bi zelo težko konkretno dal prednost eni ali drugi; najbolje je, da govorim o vsaki posebej.

Odprava Everest '79 je bila največja naša odprava v Himalajo. Bila je to moja prva odprava v tak svet. Bila je zelo zanimiva, ker je bila namenjena na najvišjo goro in je bila že zaradi tega nekaj posebnega. Ob tej priložnosti sem doživel veliko novega, dobil sem veliko izkušenj za sodelovanje na takih gorah. Ko zdaj razmišljam o tem, se mi zdi, da je to odprava, od katere bi lahko iztržil več, kot sem. Za to pa iščem opravičila v tem, da sem na tej odpravi imel nekaj problemov in seveda iztržek ni bil tak, kot pa

bi lahko bil. Pridobil sem si le bogate izkušnje, ki so mi pozneje res koristile. Na odpravi Lotse sem te izkušnje izkoristil, zato tudi uspeh ni izostal, čeprav sem dal svoje skrajne osebne možnosti na sami gori zadnje dni. Zaradi tega mi je zelo žal, ko nismo dosegli vrha in se je vse končalo tako, kot se je. Žal mi je, da pozneje niso organizirali nove odprave, ki bi naše bogato delo dokončala.

Tretja, zadnja odprava, je odprava na Fitz Roy. Ta je bila sicer precej drugačna od prvih dveh, ker gre v tem primeru za velike višine in za izredno slabe klimatske pogoje. Zato je plezanje v teh stenah težavno, pa tudi sama stena ima oblike naklonine in predstavlja plezanje nove smeri ekstremno dejanje.

Tole vprašanje bi lahko zastavil vsakomur, kdor pleza, pa ga zastavljam tudi tebi: Kako gledaš na to, da tako majhen narod, kot je slovenski, pa vzemimo tudi Jugoslavijo v širšem smislu, organizira take odprave, tudi drage odprave, na videz.

Čeprav smo majhen narod, se nam dostikrat dejanja, ki smo jih opravili, ne izplačajo, pa jih zaradi tega vseeno ne opustimo, ker želimo tudi tako pokazati, da smo narod, ki ni od nikogar odvisen. Če hočemo to dokazovati, moramo delati tudi stvari, ki se nam na videz ne splačajo.

Imaš še kakšnega kolega, prijatelja, ki gleda na plezanje podobno kot ti?

V starejši generaciji nimam pristašev na tako gledanje. V mladih plezalcih pa velikokrat ob različnih priložnostih, v gorah, pod stenami, najdemo popolnoma isti jezik. Zaradi tega mislim, da je ta način, to mišljenje, dosti bolj podobno mladim generacijam.

Ne vem, če je še vredno omenjati, pa bom: očitali so ti, da ocene težavnosti ocenjuješ po svoje, kako je s to stvarjo?

To je zadeva, ki je še vedno aktualna oziroma se ni spremenila. Očitajo mi, da prenizko ocenjujem težavnostne stopnje v steni. Za tako odločitev bi lahko iskal opravičila v tem, da smo pred leti, ko sem začel svojo plezalsko pot, uporabljali lestvico UIAA in je bila tedaj lestvica zaprta; najvišje ocena je bila 6+. Zaradi tega sem strogo upošteval obrazložitev te lestvice. Vsaka od teh naštetih stopenj do šest ima namreč tudi obrazložitev, besedno razčlembo, kaj je težavnost štirl, kaj je pet in tako naprej. Nisem upošteval ocene same, ampak bolj obrazložitev, kaj je na primer ekstremno težko in kaj je težko in po tem sem svoje smeri tudi ocenjeval. Pojem »ekstremno težko« je zdaj morda že drugačen; po tisti razlagi, ko je »ekstremno težko« pomenilo šesto težavnostno stopnjo, je to pomenilo mejo padca in to sem seveda upošteval do današnjih dni. Zaradi tega imajo moje nove smeri izredno redko oceno 6 ali 6+. V nobeni od teh smeri, ki sem jih plezal, nisem zaradi ekstremno težkih razmer padel, ali da bi se mi dogodilo kaj podobnega. Težave v teh stenah, ki sem jih prvenstveno preplezal, niso bile tako velike, zato tudi nisem dal najvišje ocene. Zdaj pa je lestvica odprta in se je pojmovanje spremenilo, hkrati pa je nastala tudi velika »komplikacija« s temi ocenami. Ocene zdaj niso realne in iz tega izvira tudi očitek, da so moje ocene nerealne oziroma celo nepoštene.

Kako pa si sprejel ta očitek?

Saj se ne čutim krivega. To je moja osebna zadeva. V vseh letih plezanja sem preplezal veliko novih smeri. Moj motiv je — iskati novo, kar pomeni — plezati prvenstvene smeri. Zaradi tega je tudi ocenjevanje težavnosti tako in tega ocenjevanja sem se tudi zmerom »držal«. Smeri sem zmerom po enakih kriterijih ocenjeval in zdi se mi, da je v teh letih plezanja ocena edina stvar, ki je osebno moja — torej ocena, ime smeri in seveda smer sama, ki sem jo prvenstveno preplezal.

Tvoj plezalski vzpon in razvoj je razmeroma samonikel. Sam si se razvijal, kot je mogoče razbrati iz tvojih besedil, do te stopnje kot jo poznamo danes. Ali si imel zraven kljub temu še kakšnega vzornika?

Lahko bi dejal, da sem se razvijal sam, se sam dokopaval do spoznanj v plezanju. Imel pa sem vzornika. To je Herman Buhl. Ko sem prebral njegovo knjigo (Nanga Parbat, op. ur.), me je ta mož začel zanimati. To je hkrati moj edini resnični vzornik, saj mi še danes njegove misli, ki jih je bil zapisal v knjigi, veliko pomenijo. Drugih vzornikov nikoli nisem imel. Ne vem zakaj, vendar mislim, da je že en vzornik dovolj.

Dejstvo pa je, da je nekaj plezalcev, alpinistov, ki se zgledujejo po tebi. Ti so predvsem mlajši, kar pomeni, da so tvoje stvaritve v stenah že prešle tisto mejo, ko si takorekoč v nekem smislu postal osebno odgovoren za ta mlajši rod, ko šele išče svojo plezalsko, alpinistično orientacijo. Kaj bi jim, recimo, spregovoril, če bi te postavili kot tribuna pred te mlade alpiniste, plezalce?

Čas je zdaj že veliko spremenil. Doba, ki sem jo posvetil zgolj plezanju, je dolga deset let in v teh desetih letih se je tudi v alpinizmu precej že spremenilo. Prav zase pa lahko trdim, da sem eden tistih plezalcev, ki je prav našemu alpinizmu dal zelo svojevrsten pogled na plezanje sámo, pa tudi način, kako se teh dejanj lotevamo. Sem eden tistih plezalcev, ki je mogoče prvič plezal v trenirkah, v copatah, pozneje v plezalkah. To je bilo v začetku moje plezarije povsem nekaj novega in za starejšo generacijo nekaj povsem nesprejemljivega.*

Dolina in gora predstavljata zate dvoje različnih koncev življenja. Ko si na gori, je ta svet zate praviloma vzvišen, dolino pa šteješ za trdna tla.

To gledanje predstavlja hkrati dva različna zorna kota. To ni »gledanje« z vrha neke gore, oziroma najvišje točke, to je gledanje neposredno iz dogajanja samega. To je tedaj, ko preprosto — plezam. Tu so pa ta tla malce drugače zasukana kot pa si to predstavljamo v dolini. Iz tega torej sledi tudi drugačen pogled na vse to.

Kaj je zate globina?

Globina mi vzbuja popolno sproščenost, v glavnem pa zelo dobro počutje, ki ga dobim pred odprtim prostorom, kajti prav globina vzbuja v meni neko silno moč in občutek, da bom veliko zmogel.

Torej, če te prav razumem, si vesel, da ni robov, da ni tistih možnosti zatikanja, da vse prosto visi itd. . . .

Da, to je zanimiv občutek. Odprt prostor, praznina, ko so hkrati tudi dobre možnosti za napredovanje, vse to daje dosti bolj veličasten občutek moči in pa sposobnosti kot pa neki zaprt prostor.

V PV iz leta 1979 najdemo na koncu sestavka z naslovom Dve smeri pod Olševo opombo, ko praviš: »Le pri tem vzponu so bile okoliščine take, da sem z njimi dosegel največjo skladnost med mislimi in gibi, s tem pa popolno koncentracijo.« Gre za steno, v kateri si plezal Strelčevo peč.

To je zanimiva smer, prvenstvena. Plezal sem jo v Strelčevi peči v precej slabih zimskih razmerah, ko je bila stena na novo zasnežena. Je nizka in je porasla s travo in ima gladke plošče. Vzpenjal sem se sedem ur in prvič mi je uspelo, da sem v eni sami taki plezariji, v taki smeri, dosegel tako popolno koncentracijo, da nisem mislil na nič, niti na okolje, ki me je obdajalo, ne. V bistvu sem bil v smer tako zatopljen, da sem resnično mislil na tisti trenutek, ki sem ga pravkar doživljal.

Smer je opredmeteno plezalčevo delo. Tega dejstva pa se nisva dotaknila, kot da naju ne bi zanimalo.

Drži. Za nekatere pomenijo smeri le številke, so pa to v resnici zbir čudovitih in mnogokrat enkratnih doživetij. Da bi to lahko še bolj natančno razložil, moram uporabiti številke: vseh smeri je za menoj nekako čez 1400. Pričakujem, da bom v prihodnjem letu slavil, ko bom v prvenstvenih vzponih dosegel številko 400. Na tujem smeri nimam veliko, predvsem je to nekaj ponovitev, je pa tudi nekaj prvenstvenih na zanimivih vrhovih v ZDA, J. Ameriki in pa v Himalaji.

Naveza. Kaj ti pomeni ta pojem?

Današnji plezalci in alpinisti niso spremenili mišljenja, da je v bistvu naveza taka, kot je bila včasih, naveza z istimi cilji, željami, morda le bolj moderno opremljena, vendar pa — osnovna ideja naveze se ni spremenila. Tako je ostala v bistvu neokrnjena.

In za piko najinemu pogovoru še to vprašanje:
Bi ti šel po označeni poti na katerikoli vrh gore?

Če bi imel čas in pa željo, brez dvoma da.

---

* Tako daleč smo že, da spet slišimo klice po nevarnem plezanju — brez tehnične krame. Pravkar smo minili kratko dobo velikega razvoja, ko smo že spet pri tem, da se zalezemo v gore — z golimi rokami! Prosto plezanje v mednarodnem plezalstvu — pa tudi pri nas — spet pridobiva mnoge pristaše in zagovornike. Vse to je treba nujno pravilno razumeti. Nisem proti napredku, to je logično in razumljivo. Nisem zoper to, da imamo danes opremo, s katero premagamo marsikateri problem, ki je bil nekoč nerešljiv. Ne morem pa mimo teh klicev, ki terjajo povratek k naravnemu plezanju, iz preprostega razloga, ker ti klici so! Pogojeni so z nečim, kar je v nas, kar morda šele rojeva današnji čas pa še ne znamo prav razumeti in morda niti ne — razložiti. Ostane nam golo vprašanje, kako naprej!
(Oba citata sta iz gradiva za ciklus intervjujev urednika z dr. Mihom Potočnikom o Zlati navezi, ki so bili na sporedu v okviru Odmevov z gora na II. programu ljubljanskega radia v letih 1979/80.)